

ІНШОМОВНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЙБУТНІХ ІТ-ФАХІВЦІВ

У цій статті на основі аналізу праць зарубіжних і вітчизняних науковців здійснюється обґрунтування важливості розвитку іншомовної комунікативної компетентності як змістового компонента професійної діяльності спеціалістів ІТ-індустрії у процесі здійснення фахових обов'язків відповідно до вимог сучасного ринку праці.

Ключові слова: вербальна та невербальна комунікація; професійна іншомовна комунікативна компетентність; іншомовна підготовка фахівців у галузі інформаційних технологій.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Нині особливого значення набуває професійна підготовка фахівця, здатного успішно розв'язувати професійні завдання, готового до виконання професійних функцій як в україномовному, так й іншомовному середовищі. Навчання іноземної мови стало невід'ємною й важливою складовою професійної підготовки, а кінцевою метою – формування у студентів готовності та здатності до міжкультурної комунікації, практичного володіння іншомовними комунікативними компетенціями, тобто вмінням зіставляти мовні засоби з конкретними цілями, ситуаціями, умовами та завданнями мовленнєвого спілкування. При цьому навчання іноземної мови за професійним спрямуванням відіграє визначальну роль, будучи за змістом, метою і завданнями унікальною навчальною дисципліною, що має величезний потенціал для формування професійних компетенцій майбутнього фахівця. З іншого боку, підвищення ролі викладання іноземних мов у закладах вищої освіти є нагальним питанням, яке виникло у зв'язку з інтеграцією України в європейський і світовий освітні простори, потребою гідно конкурувати в умовах світового ринку праці. Тому перед сучасною вищою школою стоїть завдання сформулювати не лише конкурентоспроможного професіонала, що володіє щонайменше однією іноземною мовою, а передусім полікультурну особистість.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Поняття іншомовної комунікативної компетентності у педагогіці і методиці навчання іноземних мов не нове і досліджувалося як зарубіжними, так і вітчизняними вченими (Л. Біркун, Л. Брахман, С. Брумфіт, О. Волобуєва, Р. Джонсон, Г. Китайгородська,

С. Козак, С. Мельник, Е. Пассов, С. Савіньон, М. Свейн, Д. Хаймс, Д. Шейлз). Нині існує декілька підходів щодо структури цього феномена. Д. Хаймс поєднував у цьому понятті граматичну (правила мови), соціально-лінгвістичну (правила діалектної мови), дискурсивну (правила побудови змісту висловленого) і стратегічну (правила підтримки контакту зі співрозмовником) компетентність. Л. Брахман відносив до комунікативної компетентності: мовну, дискурсивну, розмовну, прагматичну, соціально-лінгвістичну, стратегічну, мислительну складові. С. Козак розглядає іншомовну комунікативну компетентність як професійно важливу рису особистості фахівця і виокремлює чотири головні компоненти: лінгвістичний, соціокультурний, стратегічний, професійний.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження на основі аналізу праць зарубіжних і вітчизняних науковців поняття іншомовної комунікативної компетентності як змістового компонента професійної діяльності спеціалістів ІТ-індустрії: насамперед, ІТ-консультантів, менеджерів, директорів, у процесі здійснення фахових обов'язків відповідно до вимог сучасного ринку праці.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Комунікативну компетентність розуміють як здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування [2, с. 149]. Вона передбачає уміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти і бути зрозумілим для партнера зі спілкування. Комунікативна компетентність формується в умовах безпосередньої взаємодії, тому є результатом досвіду спілкування між людьми. У процесі опанування комунікативної сфери людина запозичає з культурного середовища засоби аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і візуальних форм.

Виокремлюють такі складові комунікативної компетентності:

- орієнтованість у різноманітних ситуаціях спілкування, яка заснована на знаннях і життєвому досвіді індивіда;
- спроможність ефективно взаємодіяти з оточенням завдяки розумінню себе й інших при постійній видозміні психічних станів, міжособистісних відносин і умов соціального середовища;
- адекватна орієнтація людини в самій собі – власному психологічному потенціалі, потенціалі партнера, у ситуації;
- готовність і вміння будувати контакт з людьми;
- внутрішні засоби регуляції комунікативних дій;
- знання, вміння і навички конструктивного спілкування;
- внутрішні ресурси, необхідні для побудови ефективної комунікативної дії у визначеному колі ситуацій міжособистісної взаємодії [2].

Таким чином, комунікативна компетентність постає як структурний феномен, що містить складові цінності, мотиви, установки, соціально-психологічні стереотипи, знання, вміння, навички. В. Я. Ляудіс, А. М. Матюшкіна, А. Я. Пономарьова виділяють два типи діяльності і відповідно два типи завдань: творчі (продуктивні) і рутинні (репродуктивні), що відображаються в аналізі процесу спілкування [3]. Ситуація, яка потребує виходу за межі стереотипів, установок, ролей, що склалися, завжди передбачає продуктивне спілкування. Репродуктивне, або стандартизоване спілкування передбачає взаємодію «за стандартом», «за сценарієм». Можна говорити також про зовнішнє, поведінкове, оперативнотехнічне та індивідуально-значеннєве спілкування [3, с. 95].

Однією зі складових комунікативної компетентності є вміння усвідомлювати і долати комунікативні бар'єри. Вони можуть виникати, наприклад, за відсутності розуміння ситуації спілкування, що викликається розходженнями між партнерами (соціальними, політичними, фаховими, які породжують різну інтерпретацію тих самих понять, що обумовлюють різноманітне світовідчуття, світогляд, світосприймання).

Передача будь-якої інформації можлива лише за допомогою знаків, точніше, знакових систем. Розрізняють вербальну і невербальну комунікації, що використовують різноманітні знакові системи. Відповідно до цього можна виділити вербальний і невербальний рівень комунікативної складової компетентності в спілкуванні. Вербальна комунікація використовує в якості знакової системи людську вимову, природну звукову мову, тобто систему фонетичних звуків, що включає два принципи: лексичний і синтаксичний [1, с. 75]. Сукупність визначених заходів, спрямованих на підвищення ефективності мовного впливу, отримала назву «переконуючої комунікації», на основі якої розробляється так звана експериментальна риторика – мистецтво переконання за допомогою промови. Інший вид комунікації включає такі знакові системи: оптико-кінетичну – до неї належать жести, міміка, пантоміміка; пара- і екстралінгвічну.

Щодо поняття «іншомовна комунікативна компетентність» та її складових – серед дослідників немає одностайності. Автори визначають цей термін (ІКК) як:

- знання, вміння та навички, необхідні для розуміння чужих і власних програм мовленнєвої поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування, зміст якої охоплює знання основних понять лінгвістики мови (стилі, типи, способи зв'язку речень у тексті);
- навички та вміння аналізу тексту та власне комунікативні надбання;
- знання мови, високий рівень практичного володіння як вербальними, так і невербальними її засобами, а також досвід володіння мовою на варіативно-адаптивному рівні залежно від конкретної мовленнєвої ситуації тощо.

Особливістю іншомовної професійної компетентності майбутнього фахівця є її зв'язок із професійною свідомістю, професійними цінностями та ідеалами, оскільки мова йде про ступінь сформованості професійного рівня, стилю професійного спілкування у різних соціально-рольових ситуаціях. Набуття іншомовної професійно спрямованої компетентності дозволить майбутньому фахівцеві виконувати різні види робіт з оригінальною літературою зі спеціальності, а саме: розуміти зміст, вміти отримати необхідну інформацію, перекласти або реферувати необхідний матеріал; мати навички діалогічного мовлення, а також володіти зв'язним монологічним мовленням на рівні як самостійно підготовленого, так і непідготовленого висловлювання, володіти навичками як усного, так і письмового перекладу з іноземної мови на рідну та навпаки; знати основи ведення ділової документації іноземною мовою, вести ділове листування, переговори тощо; володіти основними навичками двостороннього перекладу; використовувати словники та довідковий матеріал при перекладі; вміти стисло та точно висловлювати думки обома мовами; вміти використовувати засоби сучасних інформаційних технологій під час спілкування та передачі інформації.

Розвиток комунікативної компетентності має сприяти професійній та особистісній підготовленості випускників ЗВО до працевлаштування та відповідати вимогам сучасного ринку праці.

ІТ в нашій країні розвивається надзвичайно швидко. Це означає, що компанії можуть запропонувати своїм клієнтам конкурентоспроможні ціни разом з найвищою якістю. Так, поважний міжнародний рейтинг Global Innovation Index включив Україну до 50 кращих країн світу в області ІТ у 2017 році, чим поставив її попереду таких популярних ІТ-аутсорсинг країн, як Індія, Філіппіни, та Бразилія. Іншою перевагою України є стартапи. Відповідно до статистики AngelList, зараз налічується 1600 українських технологічних стартапів з середньою оцінкою в \$ 2,5 млн і майже 3 000 інвесторів. Основна частина ІТ-спеціалістів – це молодь віком від до 22 до 35 років. Понад 60 % фахівців мають закінчену вищу освіту. Проте варто відзначити, що сьогодні, роботодавці під час працевлаштування кандидата більше звертають увагу на реальні знання та практичні навички, аніж на диплом і назву ЗВО. Крім того, у сфері ІТ є поширеною практика, коли

спеціалісти не закінчували університет за цим напрямом, а вже на роботі перекваліфікувалися, отримуючи знання на курсах та під час навчальних програм.

ІТ-фахівці – це ті спеціалісти, які відрізняються ґрунтовним знанням іноземних мов, особливо англійської. Кожна друга вакансія для працівника сфери вимагає знання іноземної мови за професійним спрямуванням. Співбесіди теж доволі часто проходять саме англійською. І хоча у зв'язку з високою престижністю та популярністю професійної області до ІТ йде все більше спеціалістів і конкуренція серед представників сфери зростає, знайти хорошу роботу в галузі не складно. Усе залежить від реальних знань, практичних умінь та компетенцій кандидата на посаду. Чим вони вищі, тим легше знайти гідну роботу.

Піднятися кар'єрними сходами у сфері інформаційних технологій можна різними шляхами. Можна мірою вдосконалення знань і навичок постійно переходити з однієї компанії в іншу, щоразу в більш велику і таку, що активно розвивається, і, відповідно, пропонує більш високу зарплату. Донедавна існував стандартний кар'єрний шлях ІТ-фахівця: початківець займався технічною підтримкою користувачів, потім ставав системним адміністратором мережі, далі починав розробляти програмне забезпечення, потім отримував посаду керівника проектною групи і в підсумку міг стати начальником відділу або менеджером вищої ланки в області інформаційних технологій. Сьогодні число «точок входу» в кар'єру і способів просування збільшилося. Наприклад, зараз розробники часто йдуть в бізнес-аналіз та консалтинг, а потім переходять у проектне управління та ІТ-менеджмент, де суто технічних знань та навичок вже недостатньо, а виникає потреба у високорозвинених комунікативних умінях та навичках. Останніми роками зріс попит на ІТ-менеджерів, які вміють розробляти стратегії розвитку інформаційних систем компанії, керувати закупівлею технічного обладнання для роботи співробітників компанії і стежити за встановленням необхідних комп'ютерних програм, а також проводити навчальні тренінги щодо роботи з новими програмами та обладнанням. В обов'язки ІТ-консультантів входить проведення численних презентацій та тренінгів, ІТ-директор здійснює керівництво проектами будь-якої складності, в тому числі і великими чи комплексними (тобто за участі партнерів і підрядників) здійснює в основному управлінсько-організаторську діяльність, управляє як діяльністю безпосередньо підпорядкованих йому керівників програм, менеджерів проектів, так і підрядників і партнерів. Для подолання «штучності» спілкування, налагодження взаємодії,

уникнення комунікативних невдач виникає необхідність вирішити проблему навчання майбутніх ІТ-спеціалістів використанню вербальних та невербальних комунікативних засобів в усному спілкуванні рідною та іноземними мовами, зокрема під час проведення диспутів, тренінгів, публічних виступів, презентацій, перемовин, зустрічей та в повсякденному керуванні персоналом. Техніка презентації – важлива комунікативна навичка, якої треба спеціально навчатися. Це вимагає не тільки знання мови, але й умінь правильно відібрати, обробити та подати інформацію, адаптувати її до конкретної аудиторії, урахувавши професійні, демографічні, соціальні, гендерні і культурні особливості та можливі міжкультурні розбіжності в сприйнятті інформації. Принципово важливим є володіння прийомами невербальної комунікації, оскільки, на основі багатьох досліджень можна зробити висновок, що саме через засоби невербальної комунікації сприймається приблизно 93 % усно викладеної інформації. Звичайно, існують так звані природжені промовці, які цим навичкам не вчилися і все ж здатні робити блискучі презентації, але на жаль, таких меншість. Та хоч талантом оратора володіють одиниці, навчитися здійснювати якісні презентації можуть усі.

Що стосується особистісних характеристик, універсального набору особистісних якостей, необхідних для ІТ-фахівця то їх, не існує, усе залежить від конкретної спеціальності. Так, від фахівця в галузі технічної підтримки інфраструктури потрібні відповідальність, професіоналізм, готовність постійно вчитися і переучуватися; фахівцеві з підтримки кінцевих користувачів потрібні увага до співрозмовника і психологічна адаптивність; розробнику програмного забезпечення необхідні широта мислення і системний підхід до розглянутої задачі; аналітику – уміння працювати в команді.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у зазначеному напрямі. Отже, іншомовна комунікативна компетентність постає як інтегральна якість особистості, що виконує функції адаптації й адекватного функціонування особистості в соціумі, містить установки, стереотипи, позиції спілкування, ролі, цінності, творчий потенціал особистості. Уміння ефективно та правильно використовувати вербальні і невербальні засоби комунікації під час проведення презентацій, тренінгів, публічних виступів, перемовин, зустрічей та у ефективному керуванні персоналом суттєво підвищать цінність ІТ-спеціаліста на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Андреева Г. М. Социальная психология., М, изд. «Аспект прогресс», 2000.
2. Введение в практическую социальную психологию (под ред. Ю. М. Жукова, Л. А. Петровской, О. В. Соловьевой), М., «Смысл», 1996;
3. Петровская Л. А. Компетентность в общении, М., 1989.
4. Моркотун С. Б. Вербальні та невербальні засоби комунікації презентатора. / С. Б. Моркотун // Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. № 14 (273), Ч. I, 2013.
5. Lucas Stephen E. The Art of Public Speaking. – McGraw-Hill, 1995. – P. 270–276.
6. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. / Н. П. Волкова. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 256 с.

7. Лабунская В. А. Невербальное поведение : Социал.-перцептив. подход / В. А. Лабунская. – Ростов-на-Дону : Изд-во Рост. ун-та, 1986. – 135 с.
8. Матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції «Впровадження компетентнісного підходу у процесі підготовки майбутніх фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» // зб. наук. пр.– Ірпінь, 2018. – 148 с.

Н. В. Колотий,
ЧНУ ім. Петра Могили, с. Николаев, Україна

ИНОЯЗЫЧНАЯ КОММУНИКАТИВНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ БУДУЩИХ ИТ-СПЕЦИАЛИСТОВ

В данной статье на основе анализа трудов зарубежных и отечественных ученых осуществляется обоснование важности развития иноязычной коммуникативной компетентности как содержательного компонента профессиональной деятельности специалистов ИТ-индустрии в процессе осуществления профессиональных обязанностей в соответствии с требованиями современного рынка труда.

Ключевые слова: *вербальная и невербальная коммуникация; профессиональная иноязычная коммуникативная компетентность; иноязычная подготовка специалистов в области информационных технологий.*

N. Kolotiy,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine

FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE AS A FACTOR OF FORMING COMPETITIVENESS OF FUTURE IT PROFESSIONALS

The peculiarity of the future professional competence of a specialist is its connection with professional consciousness, professional values and ideals. Acquiring a foreign language competence will allow the future specialist to do different types of work, namely, to understand the content, to be able to obtain the necessary information, to translate or abstract the necessary material; have conversational language skills, to know the basics of doing business documentation in a foreign language, to conduct business correspondence, negotiations, have basic bilingual translation skills; use dictionaries and reference material when translating; be able to express thoughts briefly and accurately in both languages. The development of communicative competence should facilitate the professional and personal readiness of university graduates and meet the requirements of the modern labor market.

IT is developing extremely fast in our country. This means that companies can offer their customers competitive prices with the highest quality. Thus, in 2017 the global Innovation Index ranked Ukraine in the top 50 countries, where the IT industry is highly developed, placing it ahead of such popular IT outsourcing countries as India, the Philippines, and Brazil. Another advantage of Ukraine is startups. According to AngelList statistics, there are now 1600 Ukrainian technology startups with an average valuation of \$ 2.5 million and nearly 3,000 investors. The majority of IT specialists are young people from the age of 22 to 35. More than 60 % of specialists have completed higher education. However when employing a candidate, employers pay more attention to real knowledge and practical skills than to a diploma and university title.

IT professionals are those who have a thorough knowledge of foreign languages, especially English. job interviews are often organized in English. And while IT professions are becoming more prestigious and popular with the industry and competition among the industry is increasing, finding a good job in the industry is not difficult. It all depends on the candidate's actual knowledge, practical skills and competencies. The higher they are, the easier it is to find a decent job.

In this article, based on the analysis of the works of foreign and domestic scientists, the importance of developing foreign language communicative competence as a substantive component of the professional activity of IT industry professionals in the process of performing professional responsibilities in accordance with the requirements of the modern labor market is substantiated.

Key words: *verbal and non-verbal communication; professional foreign language communication competence; foreign language training of specialists in the field of information technology.*

Рецензенти: Мещанінов О. П., д-р. пед. наук, професор;
Гришкова Р. О., д-р. пед. наук, професор.

© Колотій Н. В., 2019

Дата надходження статті до редколегії 18.12.19